

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

פרשת תצווה – תשפ"ב

זמני השבת
ירושלים
כניסה
17:07 דק'
יציאה
17:59

לזכות לכתר שם טוב

בפרשתנו אומר הקב"ה למשה, "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך פתית למאור להעלות נר תמיד". מצווה הקב"ה את ישראל להביא שמן זית למשכן. בפרשה הקודמת (תרומה), אמר הקב"ה "ויקחו לי תרומה" ואילו כאן אומר "ויקחו אליך". מדוע השינוי בדיבור? מדוע לא אמר ויקחו לי שמן זית זך?

הראשונים מיישבים, שמה שנאמר בפרשת תרומה ויקחו לי, זה נאמר על תרומת המשכן שהייתה חד פעמית, רק לשעת הקמתו ואילו את המנורה צריך להדליק יום ביומו וצריך להביא שמן כדרך קבע ולא תרומה חד פעמית ולכן אמר ויקחו אליך, שיביאו שוב ושוב. **תרוץ נוסף**: אומרת הגמרא בשבת, וכי הקב"ה צריך לאור המנורה? אלא, שזו עדות לאומות העולם ומי היה נהנה מאור זה? אהרון הכהן. המנורה הייתה מונחת מחוץ לפרוכת ולא בבית קודש הקודשים ולכן אמר הקב"ה, ויקחו אליך.

אך כהרגלו נתבונן בדברים לעומק.

נאמר **במדרש** (רבה, תרומה, לד, ב): וְעָשׂוּ אֶרֶוֹן עֲצֵי שֵׁטִים - מִפְּנֵי מַה בְּכָל הַפְּלִים הָאֵלֶּה פְּתִיב: וְעָשִׂיתָ, וּבְאֶרֶוֹן פְּתִיב: וְעָשׂוּ אֶרֶוֹן, אָמַר רַבִּי יְהוֹנָתָן בֶּן רַבִּי שְׁלֹם, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יְבֹאֵוּ הַכֹּל וְיַעֲסֻקוּ בְּאֶרֶוֹן כְּדֵי שְׂיִזְכּוּ כָּלֵם לְתוֹרָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי שְׁלֹשָׁה פְּתָרִים הֵם, פְּתָר מַלְכוּת וְפְתָר כְּהֻנָּה וְפְתָר תּוֹרָה. פְּתָר מַלְכוּת, זֶה הַשְּׁלֵחַן, דְּכַתִּיב בּוֹ זֶר (כתר) זָהָב סָבִיב. פְּתָר כְּהֻנָּה, זֶה הַמִּזְבֵּחַ, דְּכַתִּיב בּוֹ זֶר זָהָב סָבִיב. וְפְתָר תּוֹרָה זֶה הָאֶרֶוֹן, דְּכַתִּיב בּוֹ זֶר זָהָב. לָמָּה נִכְתְּבִים זֶר וְנִקְרָאִים זֶר (בכדי שלא יטעו היה צריך להיכתב עם האות י, זיר)? אָלֶּא לומר לך אִם אָדָם זֹכֵה וְעָשִׂים לוֹ זֶר, וְאִם לֹא זֶר (כמו והזר הקרב יומת, שאם אדם לא לומד את התורה בצורה נכונה תהפוך לו לזר). וּמִפְּנֵי מַה בְּכָלֵם פְּתִיב וְעָשִׂיתָ לוֹ, וּבְאֶרֶוֹן פְּתִיב: וְעָשִׂיתָ עֲלָיו, לְלַמֶּדְךָ שְׁפָתֶיךָ תוֹרָה מְעַלָּה יוֹתֵר מִכָּלֵךְ, זָכָה אָדָם לְתוֹרָה פְּאֵלוֹ זָכָה לְכָלֵךְ". עד כאן לשון המדרש ונמצא שאומר רשב"י שיש שלושה כתרים. אך כאשר נתבונן במשנה אבות (ד, ג), נמצא שאומר שם רשב"י שיש כתר נוסף, זהו כתר שם טוב. "רבי שמעון אומר, שלשה כתרים הם, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן".

אם כן, מדוע במדרש אמר רשב"י שיש רק שלושה כתרים ולא אמר ארבע? ועוד, איך אומר שכתר שם טוב עולה על גביהן? וכי הוא עולה גם על כתר תורה? הרי הירושלמי אומר, שכל מצוות התורה אינן שוות כנגד לימוד תורה אחד ופתאום כתר שם טוב עולה על כתר תורה? וכן, מדוע נקראו כתרים? כיוון שהם כנגד ארון, מזבח ושולחן ולכל אחד מהם יש זר סביב והוא הכתר שלהם. ומה עם כתר שם טוב? איזה כלי משמש כנגד כתר זה?

תחילה נבין את כוונת רשב"י באומרו שאדם זוכה לכתר מסוים. האם הכוונה שאדם זוכה לכתר אז יש לו ממשלה? הכתר מראה על מלוכה וממשלה, אם כן על מי האדם שולט? הרי ייתכן ואדם זוכה לכתר תורה ולא יכירו את גדלותו. כך מסופר בזמן הרש"ל (ר' שלמה לוריא) שהיה רבה של העיר לובלין.

בעירו היה אדם שנקרא 'אברהם הירקן', אברהם כשמו כן הוא, היה אדם פשוט, אהוב וישר שמוכר ירקות למחיתו. לילה אחד, נזקק הרש"ל לספר מסוים מבית המדרש. השעה הייתה שלוש לפנות בוקר וצעד הרב לעבר בית המדרש, כאשר הגיע בסמוך לו, שמע מישהו שלומד גמרא ונמצא בסוגיה סבוכה מאוד ומפרש אותה בצורה מושלמת עם פירושי הראשונים. נפעם הרב וגילה שזהו לא אחר מאשר 'אברהם הירקן'. לאחר תפילת הבוקר שלח הרב שליח לאברהם הירקן עם שאלה לא פשוטה באחד המקומות בש"ס שמצריכה בקיאות גדולה. ניגש השליח לאברהם והביא בפניו את שאלת הרב, התבונן בו אברהם הירקן ואמר לו, אני לא מבין מה אתה רוצה ממני, על מה אתה מדבר? אין לי את הידיעות הללו, חזר השליח לרב והשיב לו את דברי אברהם. הרב לא וויתר ושלח את השליח פעם נוספת וגם בפעם זו הדברים חזרו על עצמם ואברהם אמר כי אינו מבין מאומה. כך חזר הדבר על עצמו חמש פעמים ובפעם החמישית אמר אברהם הירקן לשליח שהוא יגיש לרב בעצמו.

ניגש אברהם לרב ובארבע עיניים השיב לו על הקושיא והרב היה נפעם מגודל ידיעותיו. אמר אברהם לרב, אני באתי לענות לרב מפאת כבודו, אני מבקש שאף אחד לא ידע מהעניין הזה. אמר הרב, אני מסכים ובתנאי, שנלמד יחד בחברותא וכך למדו יחד במשך שנים בלי שאיש יודע.

ביום פטירתו של הרש"ל לאחר שערכו לו לוויה בכבוד גדול, פתחו את הצוואה שהשאיר הרב ובה היה כתוב שמי שימשיך את דרכו וישב על כיסא הרבנות הוא אברהם הירקן, הוא ולא אחר. שהוא גדול הדור ואין כמוהו בכל העיר. אף אחד לא הבין את פשר הדבר אבל את הצוואה יש לקיים. ניגשו לירקן והוא כמובן סירב, הפעילו עליו לחצים עד שהסכים והפך לרבה של העיר לובלין וכולם הכירו את גדולתו. מרן החיד"א מעיד שסיפור זה הוא אמת.

נמצא שיתכן ואדם יזכה לכתר תורה ואין מי שיודע מהדבר, הרי אם במותו לא היה הרש"ל חושף אותו, היה נשאר אברהם הירקן אנונימי עד יום מותו. אם כן, וודאי שמה שאמר רשב"י שאדם יכול לזכות לכתר, אין הכוונה שהוא שולט על מישהו. אלא, בין בכתר כהונה, מלכות או תורה, צריך האדם להיות מושל ברוחו. זה שאמר שלמה, "טוב אָךְךָ אֶפְסִים מִגְּבוּר וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מִלֶּכֶד עִירִי" (משלי, טו, לב). אדם צריך להגיע לדרגה שהוא מושל ברוחו, הוא לא לומד תורה בכדי לקבל שררה או בכדי להורות לאנשים מה לעשות. שלמה אמר את הפסוק לגבי מלך, שעליו להזהר מרדיפת הממון והתאוות, על אחת כמה וכמה לפשוטים שבעם. רק מי שישלוט ויצליח להפריד את הדמיון של הכבוד והתאוה, יהיה מושל ברוחו.

אומר **הכתב סופר**, כי אין הנבואה שורה אלא על גיבור עשיר וחכם ועניו. אבל שלושת הקריטריונים הראשונים הם מתנה משמיים והאדם נולד עם האופי המיוחד לו, עם חכמה שניתנה לו ועם ממון שנפסק לו מלמעלה, אם כן, מדוע הם קריטריון לנבואה? אלא, שכאשר יש לאדם את שלושת הקריטריונים הללו, יש לו במה להתגאות ואם למרות הכל נשאר האדם ענוותן, הוא יכול לזכות לנבואה.

אומר רשב"י, מי הוא שיזכה לכתרים? מי שמושל ברוחו ואינו מחפש כבוד ושררה.

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביטויוב

מגלה לנו המדרש (רבה נשוא, יד, ל), מהו אותו כלי שעומד כנגד כתר שם טוב? "פר אחד בן בקר, איל אחד, כבש אחד בן שנתו לעולה. שלושה מיני עולה אלו למה לוי? כנגד שלושה כתרים שנתן הקב"ה לישראל (תורה, כהונה, ומלכות). שעיר עזים אחד לחטאת – כנגד שם טוב הוא המעשה, כמו ששנינו: "לא המדרש הוא עיקר אלא המעשה", לפי שהמעשה (מעשים טובים) הוא מכפר על האדם, כאותה ששנינו: "תשובה ומעשים טובים כתריר בפני הפורענות". ואותו כתר הוא כנגד המנורה לקיים מה שנאמר: "כי נר מצוה ותורה אור".

לפי דברי המדרש, המנורה היא כנגד כתר שם טוב והדבר אינו ברור, כיצד קשורה המנורה למעשים הטובים? המנורה היא כנגד החכמה. אלא, מהם אותם המעשים? אנו אומרים "טוב שם משמן טוב", שאדם נפטר בשם טוב מהעולם צריך לשבח על הדבר. "ויום המוות מיום הולדו", שכאשר צדיק נולד, אין אף בריה מרגישה זו, אך כשנפטר הצדיק כולם מרגישים. כשנולדה מרים, אך אחד לא הרגיש, כאשר מתה והסתלקה הבאר הרגישו כולם, שהבאר הודיע מיתתה. כשנולד אהרון, אף בריה לא הרגיש וכאשר מת והסתלקו ענני הכבוד, הרגישו כולם. שנולד משה, לא הרגישו וכאשר מת כולם הרגישו והמן ששבת הודיע מיתתו. נולד יהושע ולא הרגישו, כאשר מת הרגישו כולם שנאמר, יקברו אותו בגבול מצפון להר געש. רבנן אמרו בכל התורה לא מצאנו מקום הנקרא הר געש. אלא, שְׁתַּנְּעֵשׂוּ יִשְׂרָאֵל שְׂלֵא עֲשׂוּ חֶסֶד לַיהוָה, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִחְלָקָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִיָּתָה חֲלָקָה חֲבִיבָה עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִדֵּי וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל עֲסוּקִין בְּמִלְאֲכָתָם זֶה עוֹשֶׂה בְּשִׂדְהוֹ וְזֶה עוֹשֶׂה בְּכַרְמוֹ וְזֶה עוֹשֶׂה בְּזֵיתָיו וְזֶה עוֹשֶׂה בְּבֵיתוֹ וְנִתְעַצְלוּ מִלַּעֲשׂוֹת חֶסֶד לַיהוָה וּבִקְשׁוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַרְעִישׁ אֶת הָעוֹלָם כִּלּוֹ עַל יוֹשְׁבָיו. אָמֵר רַב הֵוֹדָה אָמֵר רַב: מֵהוּ "הַר גְּעֵשׂ", שְׁרָגַשׁ עֲלֵיהֶם הָהָר לְהַרְגֵם וְהַרְגִישׁוּ בּוֹ הַכֹּל. זֶה שֵׁם טוֹב, הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁל הַצַּדִּיקִים שְׂבוּכוֹתָם מִשְׁפִּיעִים שֶׁפֶע לְכוֹלָם. אֲנוּ מַדְבְּרִים עַל בָּאָר, עֲנֵי כְבוֹד וּמֵן וְצָרִיךְ לִזְכּוֹר שְׁעֵדִיין לֹא קִיבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה וְכֹל הַזְכוּת הַזֹּאת בְּזָכוֹת מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים.

רשב"י אומר, כתר שם טוב, לאו דווקא בריבוי מעשים טובים, אלא כיצד נעשים המעשים הטובים, האם הם נעשים בשלימות לכבוד ה' יתברך. כאשר נולד משה רבנו כתוב "ותרא אותו כי טוב הוא". משה נולד ללא פסולת, הוא נולד בבחינת טוב והמדרש אומר שנתמלא הבית אורה. אצל אדם הראשון כתוב ויעש להם כותנות עור, זה בבחינת הנחש, אצל משה בחינת אור, כמו לפני החטא. בספר מגיד מיישרים מספר מרן ר' יוסף קארו שהמלאך גילה לו שמה ירד לעולם בשביל הדור, למשה אין מה לתקן כאן.

נמצא, שגדר המעשים הטובים זה כאשר אדם עושה אותם בשלימות. ידוע כי כל אדם מלבד משה, מעורבב בו טוב ורע והעבודה המוטלת עלינו היא לברר ולנקות את אותם חלקים לא טובים ולהוציא אותם מהחושי. התכלית של האדם צריכה להיות שמעשיו יהיו לשם שמיים ושלא יהיה לו רצון לקבל מהם מאומה, גם לא שכר לעולם הבא. מי שיזכה למדרגה כזו, יכול להשפיע על כל העם. כך ניתן לבאר את עניין מעשה אהרון בעגל. החשבון של אהרון הוא שאם יהרגו אותו ישראל כמו שהרגו את חור הנביא בנה של מרים, לא תהיה תקומה לישראל. וודאי שאהרון מוכן למות על קידוש ה', וודאי שנשמתו הייתה עולה מעלה מעלה. אבל אהרון מקריב את עצמו ומאבד את שני בניו ובלבד שתהיה תקומה לישראל כיוון שהוא מבין שזה רצון השם ועושה הכל לשם שמיים. הוא זכה לכתר כהונה וזה דוגמא למושל ברוח.

הספרי אומר על הפסוק "ויהי אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום **לאהבה** את יהוה אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם". יכול שתלמד תורה בכדי שתקרא רבי! יכול שתלמד תורה בכדי לקבל שכר? לא! אלא, לאהבה!

אומר **רבנו יונה** (אבות, ג): "אלא הווי כעבדי המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס. כי אין לאדם לעשות המצות על דעת שלא יהיה לו פרס עליהם אלא הגירסא שלא על מנת לקבל פרס שלא יעשה המצות בשביל הפרס אע"פ שיש לו לחשוב כי שכר יהיה לו חלף עבודתו. אבל נראה לי כי גירסת הספרים היא עיקר. שעבודה כזו מצינו בבני אדם כי העבד מקנת כספו חייב הוא לעבוד עבודה בשלא שיתן לו פרס. גם כן יש לאדם לעבוד את ה' על מנת שלא לקבל פרס אלא מפני חסד שגמלו כבר ומפני מעלת הרב שהוא ראוי לכך וזו היא עבודת הש"י ויתעלה מאהבה שנאמר ואהבת את ה' ואי זו היא עבודת שלימה בבני אדם. הרוצה לשמש אוהבו מפני אהבתו אותו מימים קדמונים ואף אם ידע שלא יתן לו פרס. ואהבה כזו יש לאדם לאהוב עבודת ה'".

זהו כתר שם טוב, ואם יכוון אדם במעשיו, דבר זה עולה על כתר תורה. המשמעות, שלעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה. משמע שניתן להתחיל לקבל קניין כתר תורה אפילו שעושה שלא לשמה. במעשים חייב לכוון לעשות לשם שמיים ואם יצליח, כתר זה עולה על כולם.

ונחזור לשאלה, כיצד קשורה המנורה לכתר שם טוב? אלא, את המנורה מדליקים בשמן זית. הזית הוא פרי מר, ועל כך אמרה היונה לנוח כאשר הביאה על זית בפייה. עדיף מזונותי מרים ביד השם ולא מתוקים ביד בני אדם. לאחר שסוחטים את הזית, מתקבל השמן ונמצא שמוציאים מתוק ממר, מפרידים אור מחושך. ידוע כי אכילת זיתים גורמת לשכחה, אך לאחר שמוציאים מהם את השמן, הפלא ופלא, שמן הזית מועיל לזיכרון, בדיוק היפך הדבר.

כך אצל האדם, הזית הוא כנגד לב האדם, אם נסחוט את הלב, ההרגל יהפוך להיות טבע. בתחילה יקשה על האדם לעשות מעשיו לשם שמיים ויגיד בפה אני עושה לשם שמיים גם אם אינו באמת חש בזה. כך פעם אחר פעם עד שלבסוף הדבר יחדור ויזכה לעשות שלא על מנת לקבל פרס. אמר הקב"ה ויקחו אליך – אמר למשה, אתה יכול להסביר להם לישראל כיצד עושים מעשים לשם שמיים בצורה מושלמת, כיוון שלמשה אין צד רע הוא כולו טוב ואת אותו שמן שהפכו ממר למתוק והוציאו את האור מהחושי, יביאו אליך.

אדם שייוותר לעצמו ולא יעבוד על הלב, לא יזכה להתקדם בעבודת ה'. זו המנורה, שמדליקים בה בשמן זית והיא סמל האור. בכדי לזכות להדליק את המנורה, צריך לעבור תהליך.

במנורה אין זר סביב והיא כנגד כתר שם טוב, כי המנורה כולה היא כתר. כתר שם טוב הוא לא כתר רביעי, אלא הוא כתר שאדם הופך להיות כתר להשם יתברך בין אם זכה לכתר תורה, כהונה או מלכות. מי שיזכה לכוון במעשיו ולעשות הכל לכבודו יתברך וירגיש שכמו שאדם עשה לו טובה הוא רוצה להחזיר לו, על אחת כמה וכמה לקב"ה, שמשפיע עלינו טוב בכל רגע ורגע. ועל אף שעושה את אותם מעשים, רק שהכוונה אחרת, זכה יותר יכול לזכות לגדולה ולהשפיע טוב לכל ישראל.

כל אחד ייקח לעצמו דבר קטן איתו הוא יתחיל ויחד אותו לה' יתברך, זו תחילה של תשובה מאהבה. לעשות את המעשים ללא כל שכר, אט אט ירגיל האדם את עצמו ולבסוף יזכה למדרגה.

יהי רצון שזוכה להיות מושלים ברוחנו וזוכה כל אחד ואחד לכתר שם טוב.

מוקדש לרפואת איתי רפאל בן מירה, רבקה בת שרה, ישראל מרדכי דוד בן שמעון צבי, משה בן רבקה, רונן בן מתילדה ולעילוי נשמת לאה בת רחל

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביוטיוב